

Javaslat egy könyvtári társulás létrehozására

A TIM átalakításának szükségessége.
A Társadalomtudományi Információs Munkabizottság (TIM) 1989. december 12-i ülésén áttekintette eddigi tevékenységének eredményeit, és felvetette a további működés tartalmi és szervezeti kérdéseit. Megállapította, hogy az eltelt időszakban hasznos fóruma volt a társadalomtudományi információ terén érdekelt nagykönyvtáraknak, s a szakmai-politikai jellegű koordináción túlmenően sokat tett – anyagi források megnyitásával is – a társadalomtudományi információ korszerűsítéséért, beleértve a számítógépesítést is.

A könyvtárak társadalmi, tudományos és gazdasági környezetében lezajlott változások azonban azt a kérdést teszik fel a TIM tagjainak, hogy az eddigi laza keretek között folytasák-e továbbra is együttműködésüket, vagy pedig alakítsanak ki egy gazdaságilag is megalapozott, szilárd szervezetet közös vállalkozásaik számára.

Alapos megfontolás szól amellett, hogy az eddigi kooperációs forma kimerítette lehetőségeit. Ez ugyanis arra alapozott, hogy az egyes könyvtárak egymást ugyan tájékoztatva, egymással szükség szerint megállapodásokat kötve, egymás tapasztalatait átveve, mégis saját útjukat járják, önállóan működtetik szolgáltatásaikat, oldják meg a fejlesztési feladataikat. A külső, központi forrásokból érkezett fejlesztési összegek felosztására ugyan a TIM tett javaslatot, de felhasználásuk már egyénileg, mondhatni elszigetelten történt. Ezt a gyakorlatot voltaképpen utólag sem lehet hibáztatni, hiszen ezen az úton alakult ki az egyes könyvtárakban az a minimális technikai bázis, amely kiindulópontul szolgálhat a kooperáció magasabb szintjéhez.

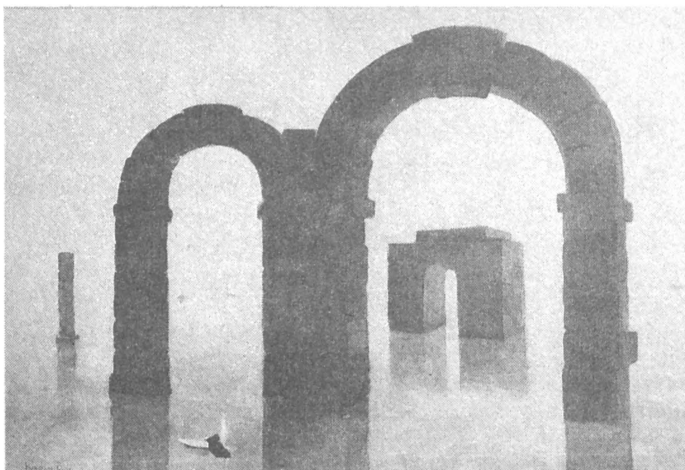
Új helyzet állt elő azzal, hogy meggyengült a könyvtár és információügy kormányzati irányítása, hogy beszűkültek a központi fejlesztési alapok, s hogy egyre inkább teret nyer az

önigazgatás gondolata a könyvtári területen is. Ezzel párhuzamosan erősödik az a felismerés, hogy nem elegendő a könyvtár anyaintézményének megoly nagylelkű támogatása, hanem szükség van az anyagi erők koncentrált felhasználására is nagyobb, a könyvtárak szélesebb körét érintő vállalkozások finanszírozása érdekében.

Az ilyesfajta együttműködés elvei (az egyéni érdekek figyelembevételével, a látszattevékenységek kerülése, az önkéntesség, a „közte-herviselés” stb.) éppen a TIM, de más kooperációs alakzatok működése során is már kialakultak. Ugyancsak ezek érvényesülését látjuk a külföldi, sikeresnek bizonyult együttműködési körök, könyvtári rendszerek, hálózatok, társulások, konzorciumok stb. tevékenységében. (Tegyük hozzá, hogy külföldön a legéletképesebbeknek a gépesítést célzó kooperációs körök bizonyultak, amelyek sok esetben kereskedelmi társulásokká válva, szolgáltatásokat és kulcsrakész rendszereket kínálnak partnereiknek.)

Hasonló irányú mozgások már a hazai könyvtárügyben is megindultak. Az OSZKÁR-projektet sorolhatnánk talán ide, vagy az észak-magyarországi vállalati szakkönyvtárak és a Nehézipari Műszaki Egyetem Könyvtára közötti állománygyarapítási és szolgáltatási megállapodást, még inkább a megyei könyvtárak által kezdeményezett, de más könyvtárak előtt is nyitott, Könyvtári Egyesülés nevű gazdasági társulást.

Kézenfekvőnek látszik, hogy a társadalomtudományok területén működő könyvtárak és információs intézmények^{is} komolyan foglalkozzanak egy olyan társulás létrehozásával, amely megfelelő szervezeti, jogi és gazdasági keretet nyújthat anyagi erőforrásaik egyesítésére mindannyiuk érdekében álló, közös feladatok elvégzésére. Ugyanakkor az így létrejövő szervezet jobb eséllyel pályázhatna a külső



szervektől, központi alapokból elnyerhető támogatásra, s koncentráltan, hatékonyabban használhatná fel őket. (Pozitív példaként említhetők a Könyvtári Egyesülésnek átutalt minisztériumi összegek vagy a Közművelődési Alaptól az idén elnyert támogatás, negatív példaként pedig éppen a TIM tagjai által elnyert, de csekélységük miatt igénybe nem vett OMFB pályázati összegek.)

A társulás céljai. Az erőforrások egyesítésére alapozott társulás csak olyan célokat tűzhet maga elé, amelyek egybevágóak a tagok tényleges szükségleteivel. Ezek azonban a napi munka, a rövid- és középtávú tervek függvényei. Amikor tehát egy esetleges társulás tevékenységi körét akarjuk felvázolni, konkrét feladatok helyett inkább csak főbb területeket jelölhetünk meg, amelyekben a tagok minden valószínűség szerint érdekeltek lesznek.

A TIM legutóbbi ülésén lezajlott megbeszélésen két ilyen terület rajzolódott ki, ami persze nem jelenti azt, hogy a későbbiekben másokon nem bizonyulhat szintén érdemesnek közös vállalkozásokba kezdeni. Ez a két terület: a számítógépesítés és az információvisszakeresés.

A számítógépek alkalmazása terén a TIM jelenlegi és számbajöhető tagjai elérték egy olyan szintre, amely egyfelől lehetővé, másfelől azonban szükségessé is teszi a fenntartás és a további fejlesztés problémáinak közös megoldását. A legtöbb helyen mikroszámítógépeket alkalmaznak; ha egyáltalán van hálózati csatlakozása a könyvtári mikrogépeknek, akkor az az anyaintézmény nagyobb gépeihez

fűződik. (Nem számoljuk most ide a távoli adatbázishoz fűződő online kapcsolatokat.) Új helyzet áll elő az OSZK-ban és az MTAK-ban munkába álló közgépekkel. Aktuális feladattá vált a könyvtárak közötti számítógépes hálózatot megteremteni. Itt olyan tennivalók várnak elvégzésre, mint például a könyvtárügy számítógépesítési koncepciójának kidolgozása, a szükséges szabványok (pl. a gépi csereformátum stb.) elkészítése és életbeléptetése, a közép- és mikrogépek közötti adatátvitel programjainak kifejlesztése, a számítógépesítéssel kapcsolatos tanácsadás, a programok karbantartása és továbbfejlesztése stb. Indokolt lehet a folyamatos és visszamenőleges adatrögzítés feladatainak közös ellátása, az elkészült rekordok cseréjének vagy piacának megteremtése. Ki kellene dolgoztatni a könyvtári műveletekhez szükséges különféle programokat, különös tekintettel a mikroszámítógépeken üzemeltethető integrált könyvtári rendszerekre. És így tovább.

Ami az információvisszakeresést illeti, ezen a területen sürgető, de annál nagyobb feladat vár elvégzésre. Ez pedig annak az általános tárgyszójegyzéknek az összeállítására, amely a monográfiák tartalmi feltáráshoz elengedhetetlen, különös tekintettel a gépesítésre. Az ilyen általános tárgyszójegyzék elkészítése és gondozása sok helyütt a nemzeti könyvtár feladatkörébe tartozik (lásd Finnország, USA, Anglia stb.): kérdés, hogy az OSZK vállalja-e ezt a szolgáltatást, ha igen, mikorra. (Előmunkálatokat már folytatott ezen a téren.) Ha az OSZK-tól nem várható ez a nélkülözhetetlen segédeszköz, akkor a TIM – az OSZK-val

együtt vagy nélküle – foghatna hozzá a kidolgozáshoz.

Egyébként az OSZK szerepe a gépesítés tárgykörébe tartozó feladatok kapcsán is felmerül. Ugyanis egy sor olyan munkálatról van szó, amely országos, az egész könyvtár- és információügyre hatással van. Továbbá azt is látnunk kell, hogy a kormányzat éppen – többek között – ezen feladatok ellátására finanszírozza a nemzeti könyvtárat. Joggal merül fel tehát a kérdés, miért van szükség az egyes könyvtárak részéről további áldozatvállalásra? Vagy ha igen, nem lenne-e egyszerűbb ezen összegeket az OSZK-nak átutalni? Ez esetben csupán arra kellene válaszolni, miképpen lehet az érdekelt könyvtárak oldaláról a nemzeti könyvtár ilyen irányú tevékenységét ellenőrizni, a források felhasználását nyomon követni?

Hasonlóképpen tisztázásra szorul – a feladatok részbeni azonossága miatt – a Könyvtári Egyesüléshez fűződő kapcsolat.

Szervezeti kérdések. A tervezett célok megvalósításához szilárd szervezeti és anyagi alapokat kell teremteni, a kötelezettségek és jogok pontos megfogalmazásával. A TIM utódja-

ként létrejövő társulás a következő főbb szabályok szerint működhetne:

A társulás tagja lehet minden könyvtár, információs intézmény, intézet vagy vállalat, amely a társadalomtudományi információban érdekelt, s a szabályzatban foglaltakat magára nézve kötelezőnek tekinti.

A tagok évente meghatározott összeget bocsátának a társulás rendelkezésére a működési költségek fedezésére.

A tagok egyetértésben állapítják meg a társulás által elvégzendő feladatokat; ezek anyagi fedezetében az érintett tagok állapodnak meg.

A társulás tevékenységét a tagokból alakult igazgatótanács irányítja.

A társulás ügyeinek vitelére az igazgatótanács megbízottat választ.

A társulás egyes feladatok elvégzésére megbízást ad tagjainak, külső intézményeknek, egyes szakértőknek, illetve célszervezeteket hoz létre.

A társulás tevékenységével kapcsolatos terheken és hasznon a tagok a hozzájárulás arányában osztoznak.

Papp István

Új alapszabálya van a Magyar Könyvtárosok Egyesületének

A Magyar Könyvtárosok Egyesülete 1990. május 17-én tartott küldöttközgyűlésen elfogadta az egyesület új alapszabályát. Ezt az eseményt mintegy három éves előkészítő munka előzte meg. Az MKE elnöksége röviddel megválasztása után létrehozott egy, az alapszabály módosítását előkészítő ad hoc bizottságot. A bizottság elnöke *Vajda Erik*, tagjai: *Hernádi Istvánné, dr. Kenyéri Katalin, Kovács Dezső, Ottovay László, Papp István, Román Lászlóné dr. és dr. Walleshausen Gyula.*

*

Az alapszabály módosítását, illetve lényegében egy új alapszabály kidolgozását több dolog indokolta, ezek közül a legfontosabbak: a régi alapszabály több kérdésben nem rendelkezett egyértelműen (vagy egyáltalán nem rendelkezett); a demokratizálás igénye: az egyesület

munkájában megnőtt az MKE szervezeteinek súlya, szerepe, a régi alapszabályban ez nem tükröződött, és ez a tény gyakran gátolta, korlátozta a szervezetek lehetőségeit, önállóságát; az utóbbi időszak társadalmi változásai Magyarországon megváltoztatják, megnövelik a szakmai társadalmi szervezetek szerepét és lehetőségeit, ehhez az új helyzethez az MKE-nek is alkalmazkodnia kell; az időközben megjelent egyesületi törvény is indokoltá tette egy új alapszabály kidolgozását.

Az ad hoc bizottság által kidolgozott új alapszabály tervezetét az egyesület különböző fórumain (elnökségi ülések, a szervezetek képviselőinek tanácskozása, a szervezetek taggyűlései) több menetben megtárgyalták, kiegészítették, módosították, majd mindezek figyelembevételével elkészült a május 17-i küldöttközgyűlés elé terjesztett szöveg. Ez is még több ponton tartalmazott alternatív változatokat;